

Rafał Wiśniewski

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa¹
ORCID: 0000-0002-0155-246X

PERSPEKTYWY PRZYWÓDZTWA MIĘDZYNARODOWEGO CHIŃSKIEJ REPUBLICKI LUDOWEJ W NOWYM ŁADZIE MIĘDZYNARODOWYM

Przełom drugiej i trzeciej dekady XXI wieku zaznaczył się licznymi i intensywnymi wydarzeniami oraz procesami politycznymi, które znacznie przyspieszyły ewolucję ładu międzynarodowego. Istotnym przekształceniem podlegał międzynarodowy układ sił, instytucjonalna architektura systemu międzynarodowego, zaostrzeniu uległy spory ideologiczne o podstawowe normy i wartości tworzące podwaliny porządku międzynarodowego. Wstrząsy i turbulencje charakteryzowały również politykę wewnętrzną ważnych aktorów sceny międzynarodowej, jak również strukturę i dynamikę gospodarki światowej. W efekcie najważniejsze elementy ugruntowanego po zakończeniu zimnej wojny „liberalnego ładu międzynarodowego” uległy osłabieniu i dość powszechnie stały się diagnozy o jego końcu, kryzysie lub zasadniczym przekształceniu. W tym kontekście można wskazać na takie zasadnicze trendy przełomu dekad, jak: rosnącą rywalizację mocarstw (objawiającą się najmocniej w narastającym konflikcie polityczno-ekonomicznym między USA a ChRL, a znajdującą punkt kulminacyjny w rosyjskiej inwazji na Ukrainę), globalny kryzys transnarodowy w postaci pandemii COVID-19 (ze wszystkimi jego politycznymi, ekonomicznymi i społecznymi konsekwencjami) oraz spowolnienie wzrostu i zmiany dynamiki rozwoju gospodarki światowej (*slowbalization*, *decoupling* i zaburzenia łańcuchów dostaw). Wszystkie te kwestie są ze sobą w naturalny sposób dość blisko powiązane i przekładają się (między innymi) na powracające wątpliwości co do witalności, siły i jakości przywództwa międzynarodowego. Zarysowane powyżej

¹ E-mail: rafal.wisniewski@amu.edu.pl

tendencje podważały zdolność i tytuł dotychczasowego niekwestionowanego lidera – USA – do dalszego wypełniania tej roli. Postawiło to z nową aktualnością pytanie o perspektywy zmian na pozycji przywódczej. Kieruje to naszą uwagę na przywódcze aspiracje i możliwości Chińskiej Republiki Ludowej, jako jedynego obecnie państwa posiadającego niezbędne zasoby, aby aspirować do miana nowego przywódcy.

Problemem badawczym podjętym w ramach tego artykułu jest zatem kwestia zdolności i prawdopodobieństwa sprawowania przez ChRL przywództwa w nowym, otwierającym się właśnie, etapie ewolucji ładu międzynarodowego. Intencją autora jest zestawienie ze sobą zarówno długoterminowej pozycji i wizji międzynarodowej ChRL, jak i określenie, na ile wydarzenia i trendy ostatnich lat wzmacniają lub osłabiają przywódcze aspiracje tego państwa. Artykuł ten ma zatem za zadanie poszukiwanie odpowiedzi na następujące pytania badawcze:

1. W jakim stopniu ChRL spełnia warunki skutecznego przywództwa międzynarodowego?
2. Czy główne procesy transformujące współczesny ład międzynarodowy (konflikty między mocarstwami, zagrożenia transnarodowe oraz problemy gospodarcze) wzmacniają czy też osłabiają zdolności przywódcze Chin w ładzie międzynarodowym?
3. Jakie są możliwe przyszłe scenariusze odnośnie przywództwa międzynarodowego ChRL?

Konsekwencją tego jest następująca struktura tekstu. Rozpoczyna się on swobodnym bilansem spełniania przez ChRL warunków koniecznych i niezbędnych dla sprawowania przywództwa międzynarodowego. Następnie autor prezentuje ocenę wpływu trendów i wydarzeń z przełomu pierwszej i drugiej dekady XXI wieku na ten potencjał. Tekst kończy propozycja scenariuszy odnośnie perspektyw sprawowania przez ChRL roli przywódczej w przyszłości.

■ POTENCJAŁ CHIŃSKIEJ REPUBLIKI LUDOWEJ DO SPRAWOWANIA PRZYWÓDZTWA MIĘDZYNARODOWEGO

Jednym z warunków efektywnego podtrzymywania i funkcjonowania określonego ładu międzynarodowego jest efektywne przywództwo. Tradycyjnie rola ta była wypełniana przez dominujące mocarstwo/a. Choć ostatnie dekady przyniosły bezprecedensowy (w epoce po pokoju westfalskim) wzrost znaczenia aktorów niepaństwowych, to uzasadniona wydaje się teza, iż państwa narodowe pozostają jedynymi aktorami stosunków międzynarodowych zdolnymi do odgrywania takiej roli. Wynika to z nieporównywalnej zdolności (posiadanej przynajmniej przez niektóre z nich) do mobilizowania zasobów potęgi i legitymizacji ich użycia. Jak pokazują wyniki długofalowego projektu badawczego, podjętego przez niemiecki ośrodek badawczy SWP, sprawność struktur państw narodowych jest kluczowym

czynnikiem określającym efektywność ładu międzynarodowego (Maull 2019: 19). Można zatem przyjąć, iż przywództwo w ładzie międzynarodowym pozostaje domeną najpotężniejszych państw narodowych.

Efektywne wypełnianie roli przywódczej na arenie międzynarodowej wymaga spełnienia czterech warunków: odpowiednich zasobów potęgi (materialnej i niematerialnej), wizji ładu międzynarodowego, woli politycznej do jej sprawowania oraz akceptacji ze strony pozostałych aktorów. Sama istota przywództwa międzynarodowego odpowiada relacyjnej definicji władzy/potęgi (ang. *power*), która mówi o zdolności skłonienia innych aktorów do podporządkowania się woli przywódcy, nawet jeśli jest to sprzeczne z ich pierwotnymi preferencjami (Baldwin 2016). W takim przypadku niezbędne są zasoby potęgi, tak materialnej (PKB, rezerwy walutowe, technologie, siły zbrojne itd.), jak i niematerialnej (ideologia, kultura, sprawność dyplomacji, często określane terminem *soft power*). Pozwalają one zarówno na „przymuszanie” (przez presję militarną lub sankcje gospodarcze), jak i „przekonywanie” (siłą argumentów czy też zapewnianiem międzynarodowych dóbr publicznych) innych aktorów stosunków międzynarodowych do akceptacji lidera. Naturalnie, koniecznym warunkiem przywództwa jest wola polityczna (po stronie przede wszystkim elit politycznych, ale i szerszego społeczeństwa) dla jego sprawowania. Chociaż podejście realistyczne w teorii stosunków międzynarodowych uznaje za oczywiste i nieuniknione, iż każde mocarstwo będzie dążyć do przywództwa międzynarodowego, to przykład Stanów Zjednoczonych w okresie izolacjonizmu pokazuje, iż brak konsensusu politycznego w tej materii może być trudną do przekroczenia przeszkodą. Przywództwo międzynarodowe wiąże się również z zaprezentowaniem i wprowadzaniem w życie określonej wizji funkcjonowania ładu międzynarodowego. Choć nie zawsze jest to wizja kompleksowa, a liderzy najczęściej nie stosują się do proponowanych przez siebie zasad z żelazną konsekwencją, to jednak społeczność międzynarodowa oczekuje od przywódcy przynajmniej pewnego zarysu idei, wartości i norm, które określą sposoby i zasady funkcjonowania tego ładu. Pozwala to chociażby na określenie preferowanych sposobów radzenia sobie z najważniejszymi wyzwaniami i problemami generowanymi przez aktualną sytuację międzynarodową.

Ustaliliśmy zatem, iż państwo pretendujące do przywództwa międzynarodowego musi, obok woli wypełniania tej roli, rozporządzać odpowiednią potęgą oraz sformułować wizję ułożenia relacji międzynarodowych. Są to warunki konieczne, warunkiem wystarczającym jest jednak dopiero akceptacja ze strony pozostałych aktorów stosunków międzynarodowych. Naturalnie, praktycznie nigdy nie jest ona całkowicie powszechna, ani bezwarunkowa. Zasadniczo, należałoby jednak oczekiwać poparcia przywódcy przez istotną część społeczności międzynarodowej oraz uznania przez pozostałych przynajmniej znaczenia lidera dla funkcjonowania ładu międzynarodowego. Taka legitymacja przywództwa może naturalnie wynikać zarówno z przesłanek pozytywnych (zgodność ideologiczna, wymierne korzyści

z działań lidera), jak i negatywnych (przymusu czy szerzej hegemonii). Należy jednak zaznaczyć, iż hegemoniczne przywództwo oparte na przymusie jest zazwyczaj znacznie mniej trwałe. Lider społeczności międzynarodowej musi zaprezentować choćby minimum programu pozytywnego, który może stworzyć pewien zasób „dobrej woli” ze strony tych, którzy temu przywództwu mają być poddani.

Po ustaleniu warunków niezbędnych dla sprawowania roli przywódcy międzynarodowego można dokonać pewnej oceny możliwości ich spełnienia przez Chińską Republikę Ludową. W świetle licznych badań z zakresu potęgotetrii uzasadniona wydaje się teza o uzyskaniu przez Chiny pozycji drugiego najpotężniejszego państwa na świecie (po USA)². Pozostawiając na uboczu debatę czy ChRL spełnia już wszystkie kryteria supermocarstwowości, należy zauważyć, iż na płaszczyznach gospodarczej, militarnej czy wpływów politycznych nie ma ona (poza USA) równorzędnego konkurenta. Jak zauważył Hal Brands, w latach 1990–2016 chińskie PKB wzrosło dwunastokrotnie, a wydatki obronne dziesięciokrotnie (Brands 2022: 3 i 4). Postawiło to Chiny na pozycji drugiej największej gospodarki świata (według kryterium nominalnego PKB, uwzględniając parytet siły nabywczej, już dysponują największą gospodarką) (Baker 2020) oraz państwa rozporządzającego drugim największym budżetem obronnym (Silva i in. 2022). Dodatkowo, ChRL jest największym eksporterem w gospodarce światowej (*Top Exporters and Importers by country and region 2019*). Jak pokazują dane zebrane przez projekt Aid Data, ChRL jest największym na świecie darczyńcą pomocy rozwojowej. Baza danych obejmująca pierwsze dwie dekady XXI wieku wskazuje na projekty o łącznej wartości ok. 843 mld dolarów (Malik i in. 2021). Materialne zasoby oraz aktywność polityki chińskiej przekładają się na globalny wizerunek państwa i przynajmniej odnotowanie jego przywódczych aspiracji przez globalną opinię publiczną³.

Przywódcze ambicje chińskiego przywództwa partyjno-państwowego również są dość czytelne. Po okresie obowiązywania 28-znakowej instrukcji Deng Xiaopinga⁴, która do pewnego stopnia hamowała przynajmniej deklaracje ambicji politycznych, rosnąca potęga państwa przełożyła się na większą pewność siebie przywódców. W okresie rządów Xi Jinpinga w pełni ugruntowało się nowe podejście „dążenia do osiągnięć” (Swaine 2018: 7). Liczne publiczne wystąpienia przewodniczącego Xi

² Szerzej np. w: Sulek (2017); (Brooks, Wohlforth (2016); Wiśniewski, Hensarling (2015).

³ Można w tym kontekście odnotować chociażby wyniki sondażu przeprowadzonego przez Pew Reserch Center w 40 państwach w 2015 roku. W 27 z nich większość lub największa liczba respondentów deklarowała przekonanie, że Chiny w przyszłości zastąpią USA jako czołowe supermocarstwo albo, że już to się stało (*Views of China and the Global Balance of Power* 2015).

⁴ Można ją przetłumaczyć jako: „spokojnie obserwować sytuację, zabezpieczyć nasze stanowisko, pewnie radzić sobie ze zmianami, ukrywać własne możliwości i czekać na stosowny moment, umiejętnie utrzymywać niski profil, unikać wychylania się, być proaktywnym” (Deng Yong 2008: 41).

Jinpinga – jak choćby w Davos w 2017 roku⁵ czy na forum Ogólnochińskiego Zgromadzenia Deputowanych Ludowych w 2021 roku⁶ nosiły znamiona rosnącej pewności siebie i otwartego prezentowania Chin jako przywódcy międzynarodowego.

Na bazie deklaracji oraz praktyki politycznej można również zidentyfikować dość spójną wizję ładu międzynarodowego prezentowaną przez chińskie kierownictwo partyjno-państwowe⁷. Autor proponuje nazywać ją wielobiegunowym ła-dem partykularyzmów narodowych. Można w nim wyróżnić następujące elementy:

- wielobiegunowość bez wyraźnego lidera,
- poszanowanie suwerenności i nieingerencja w sprawy wewnętrzne,
- pluralizm modeli politycznych i gospodarczych,
- słabo sformalizowane normy międzynarodowe i mechanizmy ich egzekucji,
- partykularny charakter uczestnictwa w systemie⁸.

Nakreślone powyżej idee składają się na względnie spójną wizję funkcjonowania ładu międzynarodowego, stanowiącą wyraźną alternatywę dla dotychczasowego modelu (zrodzonego po drugiej wojnie światowej i globalnie dominującego po zakończeniu zimnej wojny), który najczęściej określa się jako „liberalny ład międzynarodowy” pod przywództwem USA. W tym punkcie warto rozważyć kwestię, na ile ChRL dąży do całościowej zmiany charakteru dotychczasowego ładu międzynarodowego, a na ile jest gotowa realizować swoje ambicje w jego ramach (przy

⁵ W przemówieniu tym przewodniczący Xi Jinping podkreślał wartość międzynarodowego systemu wolnego handlu i inwestycji oraz innych aspektów globalizacji (*Jointly Shoulder Responsibility of Our Times...* 2017).

⁶ W trakcie tego przemówienia przewodniczący Xi Jinping nawiązywał do sukcesów ChRL w opanowywaniu pandemii COVID-19. Stwierdził m.in., iż sukces ten był rezultatem „pewności siebie co do naszej drogi, pewności siebie odnośnie naszych teorii, pewności siebie co do naszego systemu, pewności siebie odnośnie naszej kultury”. Stwierdził również, iż „teraz kiedy młodzi ludzie udają się zagranicę mogą to czynić z podniesionym czołem i odczuwać dumę – w przeciwieństwie do nas, gdy byliśmy młodzi” (*Economy* 2022).

⁷ W literaturze przedmiotu obecny jest wątek badań nad chińską tradycją polityczną oraz historyczną formą sinocentrycznego ładu trybutarnego w Azji Wschodniej (Kang 2007; Zhang Feng 2009; Zhang Yongjin, Buzan 2012). Te doświadczenia historyczne oraz wzorce kulturowe są przez niektórych badaczy uważane za istotne dla interpretacji współczesnych chińskich koncepcji politycznych odnośnie pożądanego kształtu ładu międzynarodowego. Zwraca się w tym przypadku uwagę na wywiedzione z filozofii konfucjańskiej idee harmonii i hierarchii. Podkreśla się również względną stabilność ładu sinocentrycznego, generującego mniejszą liczbę konfliktów zbrojnych niż ład westfalski w Europie. Naturalnie, zagadnienie to jest niezwykle złożone. W opinii autora kontekst historycznej chińskiej myśli politycznej oraz doświadczeń stosunków międzynarodowych z okresu Cesarstwa jest ważny dla studiów nad kulturą strategiczną współczesnych Chin. Niemniej, wskazanie tych czynników jako kluczowych dla dzisiejszej polityki zagranicznej ChRL rodzi szereg pytań. Niewątpliwie współczesna wizja ładu międzynarodowego sformułowana przez kierownictwo partyjno-państwowe jest również kształtowana przez XIX- i XX-wieczne idee nacjonalizmu i marksizmu-leninizmu-maoizmu, jak również współczesne poglądy nt. pozycji i interesów Chin w zglobalizowanym świecie wczesnego XXI wieku.

⁸ Na bazie wcześniejszych opracowań autora w: Wiśniewski (2019, 2020: 90–102).

pewnych modyfikacjach). Innymi słowy, istotne jest, czy ChRL można określić (używając języka spopularyzowanego przez podejście realistyczne) mocarstwem status quo czy mocarstwem rewizjonistycznym. Naturalnie, zagadnienie to jest na tym etapie trudne do jednoznacznego rozstrzygnięcia i animuje ożywioną debatę w nauce o stosunkach międzynarodowych. Rozważając tą kwestię, należy wpiwer zaznaczyć, iż same pojęcia państw „zadowolonych ze status quo” oraz „rewizjonistycznych” są nieostre i nie poddają się łatwej, binarnej ocenie. Rewizjonizm i satysfakcja ze status quo nie są w pełni odrębnymi, dokładnie rozgraniczonymi stanami (o wartości „0” lub „1”), ale raczej lokują się na pewnej skali, z różnymi proporcjami akceptacji i kontestacji poszczególnych elementów danego ładu międzynarodowego (Chan i in. 2021: 31–71).

W przypadku ChRL jest to bardzo wyraźnie widoczne. Państwo to jest jednym z największych beneficjentów liberalnego ładu międzynarodowego, a szczególnie otwartego systemu wolnego handlu. Integracja Chin z tym systemem (począwszy od lat siedemdziesiątych XX wieku) wprowadziła je na trajektorię rozwoju prowadzącego do dzisiejszej pozycji (niemal)supermocarstwa (Sulek 2017; Friedberg 2018). Odzwierciedleniem tego stanu rzeczy jest ciągle względnie wysokie poparcie przywództwa chińskiego dla komponentu gospodarczego liberalnego ładu międzynarodowego, szczególnie kontrastujące z jego rosnącą kontestacją w polityce wewnętrznej państw zachodnich. Jasną ilustracją tej sytuacji było przemówienie przewodniczącego ChRL Xi Jinpinga w trakcie Światowego Forum Gospodarczego w Davos w 2017 roku (*Jointly Shoulder Responsibility of Our Times* 2017). Było ono powszechnie odbierane jako głos w obronie globalizacji ekonomicznej, silnie kontrastujący z protekcyjnistyczną retoryką administracji prezydenta USA Donalda Trumpa. O ile jednak, przewidziana w aktualnym ładzie międzynarodowym, liberalizacja ekonomiczna jest generalnie postrzegana przez chińskie władze pozytywnie, to stanowiąca kolejny jego filar liberalizacja polityczna (przejawiająca się choćby w promowaniu demokracji czy reinterpretacji normy suwerenności) jest uważana za śmiertelne zagrożenie dla reżimu Komunistycznej Partii Chin (KPCh). Stąd centralna rola konserwatywnie rozumianej suwerenności oraz pluralizmu ustrojowego w chińskiej wizji.

Ta złożona rzeczywistość czyni jednoznaczną ocenę faktu i skali chińskiego rewizjonizmu problematyczną. Naturalnie, istotnymi zmiennymi są tutaj z pewnością skala chińskiej potęgi oraz polityka USA jako lidera ładu liberalnego. Jeszcze w pierwszej dekadzie XXI wieku, kiedy wyznacznikiem polityki zagranicznej ChRL wciąż była „28-znakowa” instrukcja Deng Xiaopinga, polityka i narracja „pokojowego wzrostu” świadczyła o postawie defensywnej, dążącej raczej do ograniczenia najbardziej niepożądanych przejawów wpływu liberalnego ładu międzynarodowego na ChRL (Chan 2008; Leonard 2009: 166–176). Dość uzasadnione wydaje się twierdzenie, iż w tamtym okresie (wciąż relatywnej chińskiej słabości) reżim KPCh był na arenie międzynarodowej ideologicznie defensywny. Pewne przesłanki

wskazywały na to, iż Pekin nie odrzucał obowiązującego ładu międzynarodowego, a jedynie dążył do renegotjacji warunków własnego uczestnictwa na bardziej korzystne z punktu widzenia interesów reżimu. Już wówczas była jednak widoczna preferencja kierownictwa partyjno-państwowego do (jak to określił Mark Leonard) „budowy świata za murem”, czyli wytyczenia przestrzeni (obejmującej same Chiny, bądź w sprzyjających warunkach, region Azji Wschodniej), w której dominowałyby normy składające się na chińską wizję ładu międzynarodowego (Leonard 2009: 209–237). Realizacja takiej wizji miałyby zabezpieczyć reżim KPCh przed zagrożeniami dla jego legitymacji i kontroli wynikającymi z tego co postrzegano jako „zewnątrzną presję liberalizacyjną”.

Można jednak zauważyć, iż w drugiej dekadzie XXI wieku ideologiczna pewność siebie i asertywność chińskiego przywództwa wzrosły. Wynikało to z rosnącej potęgi ChRL oraz osłabienia materialnego i ideowego Zachodu w wyniku kryzysu finansowego oraz późniejszych turbulencji wewnątrzpolitycznych (np. brexit, nastroje populistyczne i protekcyjnistyczne). Tendencje te stanowiły paliwo dla narracji o wyższej skuteczności chińskiego modelu rządzenia oraz głębokim kryzysie zachodniej (przede wszystkim amerykańskiej) hegemonii. Uzasadniona wydaje się teza, iż taki rozwój sytuacji wzmocnił tendencje i ambicje chińskiego kierownictwa do kwestionowania liberalnego ładu międzynarodowego oraz promowania własnej dla niego alternatywy. Podsumowując ten wątek, interesujące wydaje się określenie ChRL przez Petera Rudolfa jako „rewizjonistycznego udziałowca” obecnego ładu międzynarodowego (Rudolf 2021: 90), choć takie ujęcie problemu może zawierać w sobie zbyt wiele sprzeczności. Niekontrowersyjne natomiast wydaje się stwierdzenie, iż pozycja władz Chin na osi akceptacji i kontestacji obowiązującego ładu międzynarodowego przesunęła się pod wpływem nakreślonych powyżej czynników mocniej w stronę rewizjonizmu.

Dotychczasowa analiza wykazała, iż ChRL już w drugiej dekadzie XXI wieku dysponowała wolą, zasobami potęgi oraz wizją koniecznymi dla sprawowania przywództwa międzynarodowego. Pozostaje zatem kluczowe pytanie o akceptację chińskiego przywództwa przez pozostałych aktorów stosunków międzynarodowych. Pełna ocena poziomu międzynarodowej akceptacji jest trudna, gdyż (jak już wcześniej zaznaczono) do niedawna Chiny nie artykułowały wprost swojej propozycji przewodzenia w ładzie międzynarodowym. Jednak już na tym etapie można było zaobserwować pewne tendencje w tym zakresie. Problematyczne jest zidentyfikowanie grona państw, które jednoznacznie można by określić jako sojuszników Chin. Pod względem prawnym (wciąż obowiązujący traktat) miano takie ma Korea Północna. Tradycyjnie bliskie są również relacje z Pakistanem. Niewątpliwie najcenniejsze dla osiągnięcia celów polityki zagranicznej i bezpieczeństwa ChRL jest partnerstwo strategiczne z Federacją Rosyjską. Od lat dziewięćdziesiątych XX wieku obie strony konsekwentnie budowały współpracę na tożsamej diagnozie kontestacji elementów liberalnego ładu międzynarodowego, w tym zwłaszcza amerykańskiego

przywództwa. Poparcie mocarstwa, jakim niewątpliwie jest FR, stanowi istotne wzmocnienie dla chińskich ambicji przywódczych. Niemniej jednak, relacja chińsko-rosyjska jest złożona i przez długi czas perspektywa zaakceptowania przez Rosję chińskiego przywództwa była niepewna. Niemniej, załamanie relacji Rosja–Zachód po 2014 roku ewidentnie umocniło pozycję ChRL w tym zakresie (wątek ten zostanie szerzej rozwinięty w dalszej części tekstu) (Charap, Drennan, Noël 2017; Kaczmarek 2020). Wyraźnie zatem widać, iż przynajmniej kilka państw (szczególnie te autorytarne i skonfliktowane z USA) co najmniej sympatyzowało z chińskim przywództwem międzynarodowym. Czy jednak Pekin był w stanie przekonać do niego krytyczną masę pozostałych aktorów stosunków międzynarodowych? O ile trudno mówić o powszechnej akceptacji chińskiego przywództwa, to szereg państw (zwłaszcza rozwijających się i szczególnie w grupie autorytarnych) przyjmowało chińską aktywność jako pozytywną alternatywę dla przywództwa Zachodu. ChRL zaczęto postrzegać jako atrakcyjny wzorzec rozwojowy, pozwalający na bardziej aktywną rolę państwa i (potencjalnie) większą niezależność niż „konsensus waszyngtoński”. Można także przyjąć, iż państwa Zachodu zainteresowane rozwojem współpracy gospodarczej z Chinami były przynajmniej otwarte na uznanie roli i miejsca ChRL w mechanizmach *global governance*.

■ TRENDY MIĘDZYNARODOWE TRZECIEJ DEKADY XXI WIEKU A PERSPEKTYWY CHIŃSKIEGO PRZYWÓDZTWA

Analiza przedstawiona w poprzedniej sekcji artykułu wykazuje, iż w pierwszych dwóch dekadach XXI wieku Chińska Republika Ludowa istotnie przybliżyła się do spełnienia wszystkich czterech warunków dla sprawowania przywództwa międzynarodowego. Nadal jednak nie osiągnęła pozycji wystarczającej dla skutecznego zastąpienia obecnego lidera – Stanów Zjednoczonych. Druga połowa drugiej dekady XXI wieku oraz początek lat dwudziestych tego stulecia przyniosły kulminację ściśle ze sobą powiązanych trendów przekształcających charakter i dynamikę ewolucji ładu międzynarodowego. Mowa tu o: nasilonej rywalizacji mocarstw, globalnym kryzysie wywołanym przez pandemię COVID-19 oraz transformacji charakteru gospodarki globalnej. W tej części artykułu autor podejmie próbę osadzenia konsekwencji tych bieżących wydarzeń w szerszym kontekście warunków niezbędnych dla sprawowania przez ChRL przywództwa międzynarodowego.

Uzasadniona wydaje się teza, iż największy i bezpośredni wpływ na zmiany w dynamice przywództwa w ładzie międzynarodowym ma zmiana charakteru relacji między kluczowymi mocarstwami na jawnie rywalizacyjną. Pierwsze dwie dekady po zimnej wojnie charakteryzował względny „pokój między mocarstwami”. Mimo licznych i istotnych różnic politycznych, dominowały relacje współpracy. Dynamikę tę dobrze ujął Erik Gartzke w swojej koncepcji „kapitalistycznego pokoju” (Gartzke 2007). Chiny i Rosja, mimo wszystkich zastrzeżeń, zasadniczo zaakceptowały

kluczowe elementy liberalnego ładu międzynarodowego (szczególnie w sferze gospodarczej) z uwagi na przewagę potęgi USA oraz przyjęcie (zwłaszcza w przypadku Chin) kooperacyjnej strategii międzynarodowej rozwoju społeczno-gospodarczego. Odzwierciedleniem tego trendu w poglądach amerykańskich elit politycznych i eksperckich odnośnie stosunków z ChRL była postawa, którą autor określiłby jako „sinooptymizm”. Tym upraszczającym terminem można określić zbiór poglądów i inicjatyw politycznych opartych na przekonaniu, iż ewolucja polityczna i gospodarcza chińskiego systemu społeczno-politycznego zmierza w stronę dalszej liberalizacji, co miałyby prowadzić do głębszej integracji tego państwa z liberalnym ładem międzynarodowym oraz zbieżności interesów USA i ChRL. Przykładem tego podejścia może być ocena Zbigniewa Brzezińskiego, wyrażona w „Wielkiej Szachownicy”, iż to właśnie ChRL może stać się kluczowym sojusznikiem USA we wschodniej Eurazji (tzw. kotwica kontynentalna) (Brzeziński 1997: 151–193). W podobnym tonie było utrzymane słynne przemówienie zastępcy Sekretarza Stanu USA Roberta Zoellicka, w którym określił on Chiny jako potencjalnego „odpowiedzialnego udziałowca” istniejącego ładu międzynarodowego (Zoellick 2005).

Bilans rywalizacji i współpracy w relacjach trzech kluczowych mocarstw (USA, FR, ChRL) zaczął się jednak zmieniać na korzyść rywalizacji, począwszy od mniej więcej przełomu pierwszej i drugiej dekady XXI wieku. Naturalnie, proces ten ma złożoną genezę i przyczyniły się do niego zróżnicowane czynniki. Można jednak wskazać na główne jego elementy, takie jak: globalny kryzys finansowy (szeroko postrzegany, jako spowodowany defektami neoliberalnego ładu politycznego i gospodarczego), osłabienie pozycji i prestiżu Zachodu na arenie międzynarodowej, rosnąca pewność siebie FR i ChRL, postępująca zmiana układu sił na korzyść potęg nie-zachodnich (w tym zwłaszcza ChRL) czy zderzenie ambicji geopolitycznych Chin i Rosji z postrzeganym ekspansjonizmem amerykańskiego unilateralizmu (rozszerzenie NATO na obszarze postradzieckim, *pivot to Asia*). Efektem tej dynamiki są rosnące napięcia w relacjach USA–FR oraz USA–ChRL. Wynikają one z coraz bardziej otwartej kontestacji amerykańskiego przywództwa przez te dwa państwa, jak również działań „rewizjonistów” otwarcie zmierzających do zmiany geopolitycznego status quo (wojna rosyjsko-ukraińska, rozbudowa wysp na Morzu Południowochińskim). Dotychczasowym apogeum tego procesu jest amerykańsko-chińska wojna handlowa (i technologiczna) oraz rosyjska inwazja na Ukrainę.

Z punktu widzenia tematyki tego artykułu, kluczową kwestią jest amerykańsko-chińska rywalizacja o przywództwo międzynarodowe. W okresie prezydentury Donalda Trumpa dopełnił się zwrot w polityce USA, prowadzący do otwartej identyfikacji Chin jako strategicznego rywala i najpoważniejszego zagrożenia dla długofalowych interesów globalnych Stanów Zjednoczonych⁹. Zasadniczy wektor

⁹ Znajduje to odzwierciedlenie w treści kluczowych dokumentów strategicznych. Przede wszystkim: *National Security Strategy of United States of America* (2017), *United States Strategic Approach to The People's Republic of China* (2020), *The Elements of the China Challenge* (2020).

(jeśli nie w całości styl) tej polityki został utrzymany przez administrację Josepha Bidena. Świadczy o tym fakt, iż głównym celem założeń strategicznych zawartych w Przejściowych Wytucznych Bezpieczeństwa Narodowego z marca 2021 roku, jest zapewnienie sukcesu w strategicznej konkurencji z Chinami lub jakimkolwiek innym państwem (*Interim National Security Guidance* 2021). Próbując dokonać szerszej oceny tego procesu, należy najpierw zauważyć, iż centralna rola „chińskiego wyzwania” w polityce zagranicznej USA jest sama w sobie świadectwem chińskiego potencjału do sprawowania przywództwa międzynarodowego (i zastąpienia w tej roli Stanów Zjednoczonych). Amerykańskie elity polityczne i gospodarcze wydają się być szczerze zaniepokojone (czy wręcz przerażone) możliwością utraty pozycji lidera społeczności międzynarodowej na rzecz Chin. Prowadzi to do podjęcia szeregu inicjatyw dyplomatycznych, gospodarczych czy militarnych obliczonych na obronę swej dotychczasowej pozycji. Ich szczegółowy opis oraz analiza wykraczają poza ramy tego artykułu. Zamiast tego, autor skupi się na pytaniu: czy taka interakcja strategiczna między dotychczasowym a aspirującym przywódcą osłabia, czy wzmacnia chińską zdolność do sprawowania przywództwa międzynarodowego? Poszukując odpowiedzi na nie, należy zwrócić uwagę na dwa ważne obszary – potencjału gospodarczego oraz zdolności do budowy sojuszy.

Zainicjowana przez administrację Donalda Trumpa „wojna handlowa” z ChRL miała na celu (na poziomie deklaracyjnym, ale i praktycznym) poprawę warunków wymiany handlowej i inwestycyjnej między obu państwami (przede wszystkim zmniejszenie amerykańskiego deficytu handlowego)¹⁰. Można jednak postawić uzasadnione pytanie (na które, póki co nie sposób definitywnie odpowiedzieć), czy kolejnym celem strategicznym tych działań nie było osłabienie chińskiej gospodarki, postrzeganej jako baza potęgi i pozycji międzynarodowej? Motyw ten był bardziej wyraźny w sankcjach nakładanych na chiński sektor technologiczny (zwłaszcza firmę Huawei). Choć szereg badań ekonomicznych wskazuje, iż to gospodarka amerykańska poniosła (póki co) większe straty w związku z „wojną handlową”, to jednak nie pozostała ona bez wpływu na kondycję drugiej strony (Flaen, Pierce 2019; Chor Davin, Li Bingjing 2021; Fajgelbaum, Khandelwal 2021; He Chuan, Mau Karsten, Xu Mingzhi 2021). Skłonność władz ChRL do zawarcia kompromisowego porozumienia (ostatecznie przyjętego na początku 2020 roku) i poczynienia ustępstw na rzecz bardzo asertywnej (jeśli nie agresywnej) polityki Waszyngtonu może świadczyć o nadal znaczącym poziomie zależności od współpracy gospodarczej z USA.

Zależność od dotychczasowego hegemonu jest jeszcze bardziej widoczna w sferze technologicznej. Odcięcie od amerykańskich technologii oraz narzędzi w obszarze chipów jest tego doskonałą ilustracją. Pokazuje bowiem, iż mimo ogromnego rozwoju i postępu chińskiego przemysłu zaawansowanych technologii, nie jest on nadal samodzielny w zakresie kluczowych komponentów (Thomas 2021;

¹⁰ Szerzej np. w: Liu Tao, Woo Wing Thye (2018); Lukin (2019).

„The Economist” 2022). Sukces Huawei na rynku infrastruktury telekomunikacyjnej (zwłaszcza sieci 5G) był jednym z symboli Chin jako potencjalnego lidera międzynarodowego w sferze gospodarczej i technologicznej. Jednocześnie, publiczne obnażenie zależności tego giganta rynkowego od amerykańskich technologii i komponentów może stać się równie silnym symbolem ciągle kluczowej roli USA w świecie. W tym kontekście można odnotować możliwość, iż ChRL weszła w fazę zaostrej rywalizacji z USA, nie mając wystarczającego potencjału do odgrywania roli samodzielnego centrum gospodarczego i technologicznego.

Kolejną ważną kwestią jest zagadnienie poparcia przywódczych aspiracji USA i ChRL przez państwa trzecie. Jedną z istotnych przewag Stanów Zjednoczonych jest bogata sieć sojuszników i partnerów strategicznych, w praktycznie we wszystkich regionach świata. Waszyngton podjął w ostatnich latach istotny wysiłek dyplomatyczny na rzecz zmobilizowania swoich sojuszników do wsparcia rywalizacji z Pekinem. Wśród przykładów można wymienić rozwój formuły Quad (Rai 2018), naciski na sojuszników w różnych częściach świata, aby zrezygnowali z chińskich rozwiązań sieci 5G (Friis, Lysne 2021), czy bliższa współpraca z UE na rzecz standardów handlowych i technologicznych (*U.S.-EU Trade and Technology Council (TTC)*). Choć efekty tych działań są mieszane, to jednak niewątpliwie utrudniają one pozyskiwanie poparcia dla chińskiej propozycji przywództwa. Co więcej, ewolucja polityki zagranicznej ChRL w stronę coraz bardziej asertywnego podejścia do świata zewnętrznego, doprowadziła do szeregu efektów, które można by określić jako przeciwnie skuteczne. Wcześniejsze podejście, określane jako „pokojowy wzrost”, odniosło znaczący sukces w zjednywaniu przychylności, czy nawet akceptacji innych państw (zwłaszcza w regionie Azji i Pacyfiku) dla współpracy z Chinami. Dyplomacja ChRL była względnie skuteczna w łagodzeniu obaw przed wzrostem chińskiej potęgi. Wydaje się jednak, iż rosnąca asertywność doprowadziła do drastycznej zmiany nastrojów względem Chin w wielu państwach, wcześniej nastawionych przynajmniej otwarcie (a czasami życzliwie) do działań Pekinu.

Klasycznym przykładem jest Australia, gdzie daleko idące żądania chińskiej dyplomacji, oskarżenia o ingerencję w politykę wewnętrzną, embarga handlowe etc. doprowadziły do dramatycznego przewartościowania polityki rządu tego państwa względem ChRL. Dzisiejsza debata polityczna w Australii nt. Chin jest nacechowana bardzo negatywnym nastawieniem do tego państwa (Chubb 2022; „The Economist” 2021, 2022a). Republika Korei jest kolejnym przykładem państwa starającego się utrzymywać pozytywne relacje gospodarcze z ChRL nawet w sytuacji poważnych rozbieżności politycznych. Jednak ostra reakcja Pekinu (z bojkotem gospodarczym włącznie) na rozmieszczenie w Korei Południowej baterii amerykańskiego systemu obrony przeciwrakietowej THAAD (wraz z innymi czynnikami) doprowadziła do istotnego pogorszenia wizerunku ChRL w oczach miejscowej opinii publicznej (Choo Jaewoo 2021; Shin Gi-Wook, Gordon, Kim 2022). Innym przykładem może być zantagonizowanie Indonezji, państwa, które wcześniej nie miało poważnych sporów politycznych

z ChRL, asertywnym egzekwowaniem chińskich roszczeń do wód wokół Wysp Natuna (Sukadis 2021). Biorąc pod uwagę wszystkie zarysowane powyżej tendencje, można śmiało postawić tezę o drastycznym spadku skuteczności chińskiej dyplomacji w pozyskiwaniu międzynarodowej sympatii dla ChRL i jej aspiracji przywódczych.

Niewątpliwie punktem kulminacyjnym w dotychczasowej ewolucji trendu nasilonej rywalizacji geopolitycznej mocarstw jest pełnoskalowa rosyjska inwazja na Ukrainę, rozpoczęta 24 lutego 2022 roku. Choć brak dystansu czasowego nie pozwala na całościową ocenę wpływu tych dynamicznie ewoluujących wydarzeń na sytuację międzynarodową, to można je wpisać w dotychczasową trajektorię perspektyw chińskiego przywództwa, nakreśloną w tym tekście. Na wstępie należy nadmienić, iż od 2014 roku ChRL była jednym z głównych międzynarodowych beneficjentów konfliktu rosyjsko-ukraińskiego (a przede wszystkim będącego jego wynikiem ochłodzenia relacji Rosja–Zachód). Wynikało to z dwóch zasadniczych przesłanek. Po pierwsze, wyzwanie rzucone przez Federację Rosyjską wobec pozimnowojennego ładu bezpieczeństwa w Europie skomplikowało amerykańskie plany przeniesienia punktu ciężkości polityki zagranicznej i bezpieczeństwa do regionu Indo-Pacyfiku. Wykonanie tzw. zwrotu ku Azji (*pivot to Asia*) nie było w pełni możliwe wobec konieczności ponownego wzmocnienia obecności wojskowej w Europie oraz inwestycji zasobów i uwagi aparatu państwowego USA na nowym, długotrwałym kryzysie. Po drugie, coraz bardziej odizolowana od normalnych relacji (zwłaszcza gospodarczych) Rosja posiadała coraz mniejsze pole dyplomatycznego manewru, co oznaczało coraz mniejszą liczbę coraz słabszych alternatyw dla bliższej współpracy z ChRL. Próbuując opisać tę rzeczywistość, badacze stosunków międzynarodowych zaczęli ponownie sięgać po koncepcję „trójkąta strategicznego” (Dittmer 2018; Hoang, Nguyen 2021). Przyjmując ten sposób patrzenia na współczesne relacje mocarstw, można zauważyć, iż w wyniku konfliktu rosyjsko-ukraińskiego Chiny znalazły się w optymalnej pozycji w ramach rzeczonoego trójkąta. Oznacza to, że ich relacje z pozostałymi wierzchołkami były lepsze niż te łączące Moskwę i Waszyngton.

Biorąc pod uwagę zarysowaną powyżej dynamikę, można by stwierdzić, iż gwałtowna eskalacja konfliktu rosyjsko-ukraińskiego jedynie pogłębiła układ strategiczny korzystny dla ChRL. W istocie jednak, sytuacja międzynarodowa po 24 lutego 2022 roku przyjęła wiele aspektów niekorzystnych dla perspektyw chińskiego przywództwa międzynarodowego. Można powiedzieć, iż są one konsekwencjami doprowadzenia dotychczasowych trendów sprzyjających ChRL (wymienionych w poprzednim akapicie) do ekstremum, w wyniku których straty polityczne dla Pekinu przewyższają korzyści. Izolacja Rosji od świata zachodniego gwałtownie się pogłębiła. Ważnym jej aspektem jest dość szerokie potępienie agresji rosyjskiej i załamanie międzynarodowego wizerunku i prestiżu tego państwa. ChRL, przyjmując pozycję zrozumienia stanowiska FR i ograniczonego poparcia jej narracji politycznej o konflikcie, również doświadczyła znaczącego uszczerbku na swym wizerunku w oczach międzynarodowej opinii publicznej. Dla państwa aspirującego do roli przywódcy międzynarodowego

i szukającego dla niej akceptacji jest to poważny koszt reputacyjny. Kolejną zmianą niekorzystną dla pozycji międzynarodowej ChRL jest bezprecedensowa w najnowszej historii konsolidacja Zachodu jako wspólnoty polityczno-militarnej, spajanej przez idee demokracji i praw człowieka. Choć to „zwieranie szeregów” jest zasadniczo wymierzone w Rosję, to dyplomacja amerykańska dość umiejętnie wykorzystuje tę okazję do przekonania swych sojuszników o wspólnym zagrożeniu” ze strony „autorytarne go bloku chińsko-rosyjskiego”.

Rozpatrywane wspólnie, tendencje te szkodzą aspiracjom ChRL do przywództwa międzynarodowego, gdyż zmniejszają poziom akceptacji międzynarodowej i wzmacniają dotychczasowego lidera – USA. Należy jednak zaznaczyć, iż jest jeszcze zbyt wcześnie, aby zmiany te traktować jako definitywne. W kontekście szkół wizerunkowych jakie Pekin ponosi z uwagi na swe partnerstwo strategiczne z Rosją, można wstępnie zauważyć, iż dotyczą one zasadniczo państw należących do szeroko pojętego Zachodu. Są to aktorzy tradycyjnie bardziej wspierający amerykańskie przywództwo. Wśród pozostałych państw (które w kontekście amerykańsko-chińskiej rywalizacji o przywództwo międzynarodowe można by nazwać neutralnymi) postawy wobec wojny rosyjsko-ukraińskiej są znacznie bardziej niejednoznaczne. Wydaje się, iż szczególnie wśród państw tzw. Globalnego Południa panuje większa otwartość na argumenty dyplomacji chińskiej o przynajmniej częściowej odpowiedzialności NATO za konflikt i konieczności szybkiego wyciszenia wszelkich jego przejawów („The Economist” 2022a, 2022d).

Kolejnym trendem, który odcisnął swoje piętno na ładzie międzynarodowym początku trzeciej dekady XXI wieku jest niewątpliwie pandemia COVID-19. Naturalnie, ocena długoterminowych skutków politycznych i społecznych tego wciąż nie zamkniętego procesu jest bardzo trudna. Obserwując jednak wydarzenia lat 2020–2022, można zauważyć, iż ten transgraniczny kryzys stał się swoistym testem mechanizmów rządzenia tak na poziomie narodowym, jak i międzynarodowym. Stał się również dość wyraźnym testem przywództwa międzynarodowego¹¹. Można w uproszczeniu przyjąć, iż w takiej sytuacji kryzysowej społeczność międzynarodowa oczekuje od przywódcy przynajmniej trzech rodzajów przywództwa: 1) koordynacji międzynarodowej odpowiedzi na kryzys; 2) udzielania pomocy na skalę międzynarodową; 3) wypracowania modelu do naśladowania dla innych państw. Globalna ocena działań ChRL we wszystkich tych obszarach ewoluowała wraz z rozwojem pandemii. Szczególnie w pierwszych miesiącach pandemii wysiłki władz ChRL na rzecz opanowania sytuacji we własnych granicach, szeroko (i intensywnie) relacjonowana pomoc innym państwom oraz (przynajmniej deklaracyjna) otwartość na współpracę z organizacjami międzynarodowymi (np. COVAX), przyczyniły się do budowy pozytywnego wizerunku Chin jako odpowiedzialnego lidera

¹¹ Ta część tekstu korzysta z wyników wcześniejszych badań autora, opublikowanych w Wiśniewski (2021).

międzynarodowego (Kurtzer 2020; Schrader 2020). Pekin korzystał tu w znacznej mierze na kontraście z działaniami USA pod przewodnictwem administracji Donalda Trumpa, które dość otwarcie skupiły się na swej sytuacji wewnętrznej i w różny sposób ograniczały swój udział w międzynarodowych wysiłkach na rzecz opanowania sytuacji (Patrick 2020).

Warto jednak zauważyć, iż w przypadku reakcji na pandemię zadziałał podobny mechanizm, jak w kwestii regionalnej dyplomacji opisany w poprzedniej części tekstu. Dzięki otwartości na potrzeby innych państw oraz (relatywnie) skutecznej polityce opanowywania kryzysu, ChRL udało się zgromadzić niemały kapitał dobrej woli i pewnego szacunku na arenie międzynarodowej. Jednak stosunkowo szybko znaczna część tego kapitału politycznego uległa erozji z powodu asertywnych działań Pekinu i konfrontacyjnej retoryki. Dostyc szybko do międzynarodowej debaty publicznej przedostały się informacje nt. nacisków chińskich dyplomatów na publiczne wyrazy wdzięczności za udzielone przez ChRL wsparcie medyczne (Kang 2020). W bardzo jaskrawym i szeroko komentowanym przypadku, Australia stała się celem chińskiej presji gospodarczej (ograniczenia jej eksportu na rynek chiński) z powodu wezwań władz tego państwa do przeprowadzenia niezależnego dochodzenia w sprawie źródeł pandemii koronawirusa (Karp, Davidson 2020; Rajah 2021). Tym samym, dla wielu obiorców zagranicznych (tak wśród elit politycznych, jak i wśród szerszej opinii publicznej) polityka ChRL względem pandemii zaczęła kojarzyć się bardziej z autorytaryzmem i przymusem dyplomatycznym, niż z efektywnym i konsensualnym przywództwem. W pierwszych miesiącach 2022 roku obraz ten pogłębiły doświadczenia ścisłego „lockdownu” Szanghaju, którego konsekwencje wzbudziły odruchy protestu i oporu nawet w chińskim społeczeństwie. O ile efekty tych wydarzeń dla wewnętrznej legitymacji chińskiego reżimu pozostają niepewne, to jednak międzynarodowy wizerunek państwa i partii wyraźnie na tym ucierpiał („The Economist” 2022e).

Nakreślone powyżej trendy w nasileniu rywalizacji mocarstw oraz kryzysu pandemicznego dodatkowo wzmocniły przemiany zachodzące w gospodarce światowej. Ich bezpośrednimi objawami było np. spowolnienie wzrostu większości kluczowych gospodarek (powiązane ze wstrząsem pandemicznym) czy zaburzenia w łańcuchach dostaw. Wpisały się one jednak we wcześniejszą tendencję do wyhamowania globalizacji (*slowbalization*), rosnącego protekcyjizmu, nowego myślenia nt. polityki gospodarczej (większa rola państwa) czy pewnego „powrotu prymatu polityki nad ekonomią”. Wszystkie te zagadnienia są bardzo złożone i ich właściwe objaśnienie wymaga głębszej analizy z obszaru ekonomii (w tym zwłaszcza międzynarodowych stosunków gospodarczych). Analizując ich wpływ na perspektywy chińskiego przywództwa międzynarodowego należy zwrócić uwagę, iż prowadzą one do zmiany dotychczasowego (neoliberalnego) modelu globalizacji, który de facto był korzystny dla wzrostu potęgi ChRL. Integracja Chin z systemem wolnego handlu i swobodnego przepływu kapitału, które zdawały się bezproblemowo przepływać ponad zasadniczymi podziałami politycznymi, uczyniła z tego państwa potęgę gospodarczą. Jednak

w drugiej dekadzie XXI wieku model ten zaczął być coraz mocniej kwestionowany. Wynikało to zarówno z napięć społecznych generowanych przez rosnące nierówności ekonomiczne, jak i rosnącego napięcia w relacjach między mocarstwami. Tendencje te znalazły jasne odbicie w retoryce i programie politycznym Donalda Trumpa, które zwracały uwagę, że wolny handel prowadzi do zubożenia warstwy pracowników przemysłowych w USA oraz wzmacnia gospodarczo ChRL – tj. politycznego i gospodarczego rywala. Tak zwane *slowbalization*, czyli wyhamowanie wzrostu wszystkich wskaźników umiędzynarodowienia gospodarki („The Economist” 2019; Titievskaja i in. 2020) jest m.in. wynikiem tych napięć politycznych. Jakie są zatem ich konsekwencje dla przywódczych aspiracji ChRL?

Z uwagi na to, iż Chiny pozostają największą potęgą handlową świata, tendencje protekcyjnistyczne będą miały dla nich raczej negatywne konsekwencje. Choć rola eksportu w dynamice rozwojowej chińskiej gospodarki jest już mniejsza niż w pierwszej dekadzie XXI wieku, to jednak współpraca z zagranicą nadal ma tu duże znaczenie. Ogłoszona przez władze chińskie w 2020 roku strategia „podwójnego obiegu” ma przystosować gospodarkę do funkcjonowania w mniejszej zależności od rynków i technologii zagranicznych (Garcia-Herrero 2021). Najpoważniejszym problemem, z punktu widzenia chińskich aspiracji, jest jednak wpisanie handlu i inwestycji międzynarodowych (zwłaszcza w obrębie zaawansowanych technologii) w kontekst rywalizacji geopolitycznej. Doskonałą ilustracją tego trendu i jego efektów jest kampania prowadzona przez władze USA na rzecz wykluczenia Huawei z budowy sieci 5G w państwach sojusznicych. Choć jej odbiór i efekty są mieszane, to z perspektywy początku 2022 roku można zauważyć, że firma ta została nie tylko odcięta od kluczowych technologii i komponentów, ale również efektywnie wykluczona z rynku 5G większości państw rozwiniętych. Ma to znaczenie z punktu widzenia aspiracji ChRL do przywództwa międzynarodowego, gdyż de facto narodowy czempion, który był symbolem potencjalnej przyszłej chińskiej dominacji w kluczowych sektorach gospodarczych przyszłości, został efektywnie zablokowany i napiętnowany. Coraz częściej mówi się o podziale globalnej gospodarki (a przynajmniej jej części dotyczącej najbardziej zaawansowanych technologii) na wzajemnie od siebie odizolowane bloki demokratyczny i autorytarny. Taki trend jest niebezpieczny dla perspektyw rozwojowych chińskiej gospodarki, szczególnie wobec jej ciągłej względnej zależności od zachodnich technologii i kapitału.

■ SCENARIUSZE PRZYSZŁYCH PERSPEKTYW CHIŃSKIEGO PRZYWÓDZTWA

Próbując nakreślić scenariusze odnośnie przyszłych perspektyw chińskich ambicji do sprawowania przywództwa międzynarodowego, należy określić, które z warunków niezbędnych do odgrywania tej roli międzynarodowej są najbardziej podatne na zmianę w perspektywie krótko- i średnioterminowej. Jak już zaznaczono na początku

tego artykułu, można wyróżnić cztery warunki skutecznego przywództwa międzynarodowego: wolę polityczną, zasoby potęgi, wizję ładu międzynarodowego oraz akceptację społeczności międzynarodowej. Biorąc pod uwagę, iż zarówno preferencje ideologiczne, jak i zagregowane zasoby potęgi wymagają zazwyczaj długotrwałych procesów dla istotnej zmiany, można te dwa czynniki uznać za bardziej stabilne (co nie oznacza, że niezmiennie). Można zatem założyć, iż w krótszej perspektywie czasowej największej zmienności można się spodziewać w zakresie akceptacji międzynarodowej przywództwa oraz woli politycznej do jego sprawowania.

Analiza aktualnych trendów (przedstawiona w poprzedniej sekcji artykułu) pokazuje, iż ChRL dysponuje wolą polityczną, znaczącymi zasobami potęgi, jak i skonkretyzowaną wizją ładu międzynarodowego. Tworzy to całkiem silne podstawy dla ambicji przywódczych na arenie międzynarodowej. Należy jednak odnotować, iż największe trudności pojawiają się w obszarze akceptacji międzynarodowej. Liczne przytoczone wcześniej przykłady pokazują, iż w ostatnich latach chińska polityka asertywności i konfrontacji doprowadziła do alienacji szeregu państw, w tym tych, których wcześniejsze nastawienie do chińskiego przywództwa było co najmniej otwarte. Chociaż trend ten nie jest jednakowy w odniesieniu do wszystkich grup aktorów sceny międzynarodowej, to jednak jednoznacznie należy zidentyfikować przeciwskuteczność chińskiej dyplomacji w zakresie budowy pozytywnego wizerunku i dobrej woli względem aspiracji przywódczych, jako największą słabość potencjalnego przywództwa międzynarodowego ChRL. Jest to szczególnie widoczne w zestawieniu z wcześniejszymi osiągnięciami głównego rywala Chin, tj. USA. Zarówno okres dwubiegunowej rywalizacji zimnowojennej, jak i jednobiegunowej dominacji Waszyngtonu, pokazują, jak bardzo amerykańskie przywództwo międzynarodowe było wzmacnianie przez zdolność budowy pozytywnych relacji z szerokim gronem sojuszników i partnerów oraz inkluzywny styl przywództwa (Ikenberry 1998; Brands 2022). Sytuacja ta może się wydawać paradoksalna. Pełne wyjaśnienie tego zjawiska wykracza poza ramy tego artykułu. W opinii autora jego źródeł należałoby szukać w rosnącej wraz z potęgą państwa pewności siebie chińskich przywódców. Nie mniej istotny (a może nawet istotniejszy) jest kontekst wewnętrzny polityki ChRL. Nie można wykluczyć, iż asertywne (agresywne) wypowiedzi i działania chińskiej dyplomacji są obliczone przede wszystkim na kształtowanie wewnętrznej opinii publicznej. Mają budować wizerunek ChRL jako silnego i szanowanego państwa oraz wzmacniać narrację o osiąganym pod przewodnictwem KPCh (i osobiście Xi Jinpinga) „wielkim odrodzeniu narodu chińskiego”.

Biorąc pod uwagę nakreślone powyżej tendencje, można zaproponować przynajmniej cztery scenariusze odnośnie przyszłości chińskiego przywództwa międzynarodowego.

1. **Sukces aspiracji ChRL („Chińskie Stulecie”)** – scenariusz pozytywny (dla Chin) zakłada, iż relatywna potęga ChRL w ramach ładu międzynarodowego będzie dalej rosła przy stałym (wysokim) poziomie woli politycznej

przywództwa partyjno-państwowego dla odgrywania roli lidera. W tym scenariuszu zakłada się, iż wizja ładu międzynarodowego wytworzona przez ChRL będzie na tyle atrakcyjna dla wystarczającej liczby państw, iż chińskie przywództwo zostanie faktycznie zaakceptowane. Może to wynikać także z klęski alternatywy, w postaci obrony amerykańskiego przywództwa w ramach obecnej wizji liberalnego ładu międzynarodowego. Dekompozycja jedności Zachodu w połączeniu z prawdziwie izolacjonistycznym zwrotem w polityce amerykańskiej (wynikającym np. z sukcesu wyborczego Donalda Trumpa lub innego bliskiego mu ideowo kandydata/teki w wyborach 2024 roku) zdecydowanie uprawdopodobniła by ten scenariusz.

2. **Świat dwubiegunowy** – scenariusz ten zakłada, iż widoczna obecnie tendencja do podziału społeczności międzynarodowej na przeciwstawne bloki (demokratyczny Zachód pod przywództwem USA oraz mniej sprecyzowany blok autorytarny skupiony wokół ChRL i Rosji) utrzyma się i pogłębi. Oznaczałoby powrót do dynamiki znanej z czasów zimnej wojny, a zatem de facto dwóch konkurencyjnych systemów międzynarodowych (politycznych, gospodarczych, technologicznych, ideowych) oraz (niemałego zapewne) grona państw „niezangażowanych”, o poparcie których w poszczególnych kwestiach zapewne obaj liderzy by rywalizowali. Ten wariant rozwoju wydarzeń zakłada, że Zachód nie zaakceptuje ChRL jako przywódcy międzynarodowego, ale jednocześnie chińska wizja i inicjatywy spotkają się z pozytywnych przyjęciem przynajmniej części społeczności międzynarodowej (przede wszystkim państw autorytarnych i skonfliktowanych z Zachodem).
3. **Powrót do „Pax Americana” i izolacja Chin** – scenariusz trzeci zakłada w zasadzie sukces strategii politycznej administracji Josepha Bidena. Dąży ona w istocie do odbudowy amerykańskiego przywództwa w ramach odnowionego liberalnego ładu międzynarodowego. Realizacja tego wariantu oznaczałaby w pewnym sensie powrót do globalnego układu sił (materialnych i ideowych) z lat dziewięćdziesiątych XX wieku i pierwszej dekady obecnego stulecia. W tym wypadku zakłada się, iż chińska wizja ideologiczna, w połączeniu z agresywnymi i konfrontacyjnymi działaniami Pekinu zrazi i zantagonizuje większość społeczności międzynarodowej. W konsekwencji, chińskie ambicje przywódcze zostałyby pokrzyżowane. Jednocześnie Chiny stałyby się państwem do pewnego stopnia izolowanym przez podejrzliwą społeczność międzynarodową (przede wszystkim zaś przez demokratyczny „Wolny Świat”).
4. **Zarzućcie ambicji przywódczych przez ChRL** – ten wariant z kolei zakłada, iż chińskie aspiracje do przywództwa międzynarodowego zostaną zablokowane (czy przynajmniej ograniczone) przez czynniki wewnętrzne. Mogłoby to wynikać ze zmiany priorytetów kierownictwa partyjno-państwowego i/lub osłabienia potencjału do prowadzenia aktywnej polityki globalnej. Naturalnie, obie te tendencje mogłyby występować wspólnie i wzajemnie się warunkować.

Scenariusz ten zakłada, iż obecne ryzyka rozwojowe chińskiej gospodarki (kryzys zadłużenia, środki przeciwpandemiczne, starzenie się społeczeństwa, problemy z dostępem do kluczowych technologii zagranicznych) na tyle się pogłębią, że doprowadzą do poważnego osłabienia dynamiki wzrostu. Sytuacja taka nie tylko pozbawiłaby władze chińskie istotnych zasobów dla prowadzenia aktywnej polityki zagranicznej, ale również stworzyła silną potrzebę skupienia się na opanowywaniu problemów wewnętrznych. Nie można również wykluczyć, iż negatywna reakcja dużej liczby państw na bardziej asertywną politykę ChRL może doprowadzić do jej reewaluacji oraz powrotu do (względnie) skutecznej polityki „pokojowego wzrostu” i ograniczenia własnych ambicji. Należy jednak zwrócić uwagę, iż może to być trudne do realizacji pod obecnym kierownictwem, biorąc pod uwagę, jak bardzo obecna strategia jest kojarzona z osobą Xi Jinpinga (Goldstein 2020: 201).

Przedstawiona w tym artykule analiza pokazuje, iż Chińska Republika Ludowa wypracowała silną pozycję polityczną dla realizacji swoich ambicji przywódczych na arenie międzynarodowej. Aktualne trendy kształtujące ład międzynarodowy (nasilona rywalizacja mocarstw, pandemia oraz przemiany w gospodarce światowej) stworzyły zarówno szanse, jak i zagrożenia dla realizacji tych ambicji. Zdecydowanie największą słabością prowadzonej przez ChRL polityki jest częsta (choć nie całkowita) przeciwność w pozyskiwaniu poparcia innych aktorów międzynarodowych. Stanowi ona istotną przeszkodę dla realizacji ambicji przywódczych, choć zjawisko to nie osiągnęło jeszcze skali przekreślającej rzeczne aspiracje. Trudno jednoznacznie ocenić prawdopodobieństwo realizacji nakreślonych powyżej scenariuszy przyszłości. Jednak w opinii autora, wiele tendencji obecnych w aktualnej polityce międzynarodowej do pewnego stopnia uprawdopodobnia realizację wariantu podzielonego świata z grupami państw podążających za przywództwem USA, ChRL oraz niezaangażowanych.

LITERATURA PRZYWOŁANA:

- Baker Dean (2020), *China Has the World's Largest Economy: Get Over It*, Center for Economic and Policy Research, <https://cepr.net/china-has-the-worlds-largest-economy-get-over-it/> (dostęp 7.05.2022).
- Baldwin David A. (2016), *Power and International Relations. A Conceptual Approach*, Princeton: Princeton University Press.
- Brands Hal (2022), *The Twilight Struggle: What the Cold War Teaches Us about Great-Power Rivalry Today*, New Haven: Yale University Press.
- Brooks Stephen G., Wohlforth William C. (2016), *The Rise and Fall of the Great Powers in the Twenty-first Century: China's Rise and the Fate of America's Global Position*, „International Security”, 40 (3), s. 7–53, doi: 10.1162/ISEC_a_00225.
- Brzeziński Zbigniew (1997), *The Grand Chessboard. American Primacy and its Geostrategic Imperatives*, New York: Perseus-Basic Books.

- Chan Gerald (2008), *China joins global governance. The 10 conundrums*, w: Wang Gungwu, Zheng Yongnian (red.), *China and the New International Order*, London: Routledge.
- Chan Steve i in. (2021), *Contesting Revisionism China, the United States, and the Transformation of International Order*, New York: Oxford University Press.
- Charap Samuel, Drennan John, Noël Pierre (2017), *Russia and China: A New Model of Great-Power Relations*, „Survival”, 59 (1), s. 25–42.
- Choo Jaewoo (2021), *South Koreans’ Negative View of China is Nothing New, but is Getting Worse*, *PaCNet Pacific Forum*, <https://pacforum.org/publication/pacnet-1-south-koreans-negative-view-of-china-is-nothing-new-but-is-getting-worse> (dostęp 8.05.2022).
- Chor Davin, Li Bingjing (2021), *Illuminating the Effects of the US-China Tariff War on China’s Economy*, NBER WORKING PAPER SERIES, 29349, doi: 10.2139/ssrn.3940035.
- Chubb Andrew (2022), *The Securitization of „Chinese Influence” in Australia*, „Journal of Contemporary China”, Routledge, s. 1–18, doi: 10.1080/10670564.2022.2052437.
- Deng Yong (2008), *China’s Struggle for Status The Realignment of International Relations*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Dittmer Lowell (2018), *China’s Asia: Triangular Dynamics since the Cold War*, Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.
- Economy Elizabeth (2022) *Xi Jinping’s New World Order: Can China Remake the International System?* „Foreign Affairs”, 101 (1), s. 52–67.
- Fajgelbaum Pablo, Khandelwal Amit K. (2021), *The Economic Impacts of the US-China Trade War*, NBER WORKING PAPER SERIES, 29315, doi: 10.2139/ssrn.3931838.
- Feng Zhang (2009), *Rethinking the „Tribute System”: Broadening the Conceptual Horizon of Historical East Asian Politics*, „Chinese Journal of International Politics”, 2 (4), s. 545–574.
- Flaaen, Aaron, Pierce Justin (2019), *Disentangling the Effects of the 2018–2019 Tariffs on a Globally Connected U.S. Manufacturing Sector*, *Finance and Economics Discussion Series*, 86, doi: 10.17016/feds.2019.086.
- Friedberg Aaron L. (2018), *Globalisation and Chinese Grand Strategy*, „Survival”, 60 (1), s. 7–40.
- Friis Karsten, Lysne Olav (2021), *Huawei, 5G and Security: Technological Limitations and Political Responses*, „Development and Change”, 52 (5), s. 1174–1195.
- Garcia-Herrero Alicia (2021), *What is Behind China’s Dual Circulation Strategy*, *China Leadership Monitor*, doi: 10.2139/ssrn.3927117.
- Gartzke Erik (2007), *Capitalist Peace*, „American Journal of Political Science”, 51 (1).
- Goldstein Avery (2020), *China’s Grand Strategy Under Xi Jinping Reassurance, Reform, and Resistance*, „International Security”, 45 (1), s. 164–201, doi: 10.4324/9781003111047.
- He Chuan, Mau Karsten, Xu Mingzhi (2021), *Trade Shocks and Firms Hiring Decisions: Evidence from Vacancy Postings of Chinese Firms in the Trade War*, „Labour Economics”, 71.
- Hoang Vu Le Thai, Nguyen Huy (2021), *The Modern China-Russia-US Triangle*, „The Diplomat”, <https://thediplomat.com/2021/06/the-modern-china-russia-us-triangle/> (dostęp 8.05.2022).
- Ikenberry Gilford J. (1998), *Strategic Restraint, and the Persistence of American Postwar Order*, „International Security”, 23 (3), s. 43–78.
- ‘Interim National Security Guidance’ (2021), <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2021/03/NSC-1v2.pdf> (dostęp 7.05.2022).
- Jointly Shoulder Responsibility of Our Times, Promote Global Growth, Keynote Speech by H.E. Xi Jinping President of the People’s Republic of China At the Opening Session Of the World Economic Forum Annual Meeting 2017 Davos, 17 January 2017* (2017) *Xinhua*, http://www.china.org.cn/node_7247529/content_40569136.htm (dostęp 7.05.2022).

- Kaczmarek Marcin (2020), *The Sino-Russian Relationship and the West*, „Survival”, 62 (6), s. 199–212.
- Kang Dake (2020), *China's Diplomats Show Teeth in Defending Virus Response*, „The Diplomat”, <https://thediplomat.com/2020/04/chinas-diplomats-show-teeth-in-defending-virus-response/> (dostęp 9.02.2021).
- Kang David C. (2007), *China Rising: Peace, Power, and Order in East Asia*, New York: Columbia University Press.
- Karp Paul, Davidson Helen (2020), *China bristles at Australia's call for investigation into coronavirus origin*, „The Guardian”, 29 April, <https://www.theguardian.com/world/2020/apr/29/australia-defends-plan-to-investigate-china-over-covid-19-outbreak-as-row-deepens> (dostęp 7.05.2022).
- Kurtzer Jacob (2020), *China's Humanitarian Aid: Cooperation amidst Competition*, *Center for Strategic and International Studies*, <https://www.csis.org/analysis/chinas-humanitarian-aid-cooperation-amidst-competition> (dostęp 9.02.2021).
- Leonard Mark (2009), *Zrozumieć Chiny*, Warszawa: Media Lazar/Nadir.
- Liu Tao, Woo Wing Thy (2018), *Understanding the U.S.-China Trade War*, „China Economic Journal”, Routledge, 11 (3), s. 319–340, doi: 10.1080/17538963.2018.1516256.
- Lukin Alexander (2019), *The US–China Trade War and China's Strategic Future*, „Survival”, 61 (1), s. 23–50.
- Malik Ammar. A. i in. (2021), *Banking on the Belt and Road: Insights from a new global dataset of 13,427 Chinese development projects*, https://docs.aiddata.org/ad4/pdfs/Banking_on_the_Belt_and_Road_Insights_from_a_new_global_dataset_of_13427_Chinese_development_projects.pdf (dostęp 7.05.2022).
- Maull Hanns W. (2019), *The Once and Future Liberal Order*, „Survival”, 61 (2).
- National Security Strategy of United States of America* (2017), <https://www.whitehouse.gov/articles/new-national-security-strategy-new-era/> (dostęp 7.05.2022).
- Patrick Stewart (2020), *When the System Fails*, „Foreign Affairs”, 99 (4).
- Rai Ashok (2018), *Quadrilateral Security Dialogue 2 (Quad 2.0)—a credible strategic construct or mere „foam in the ocean”?* „Maritime Affairs”, 14 (2), s. 138–148, doi: 10.1080/09733159.2019.1572260.
- Rajah Roland (2021), *The big bark but small bite of China's trade coercion, the interpreter*, <https://www.lowyinstitute.org/the-interpreter/big-bark-small-bite-china-s-trade-coercion> (dostęp 30.06.2021).
- Rudolf Peter (2021), *The Sino-American World Conflict*, „Survival”, 63 (2), s. 87–114.
- Schrader Matt (2020), *Analyzing China's Coronavirus Propaganda Messaging in Europe*, *GMF Alliance for Securing Democracies*, <https://securingdemocracy.gmfus.org/analyzing-chinas-coronavirus-propaganda-messaging-in-europe/> (dostęp 9.02.2021).
- Shin Gi-Wook, Gordon Haley, Kim Hannah June (2022), *South Koreans Are Rethinking What China Means to Their Nation*, Stanford Freeman Spogli Institute for International Studies, <https://fsi.stanford.edu/news/south-koreans-are-rethinking-what-china-means-their-nation> (dostęp 8.05.2022).
- Silva Diego Lopes da, Tian Nan, Beraud-Sudreau Lucie, Marksteiner Alexandra, Liang Xiao (2022), *Trends in World Military Expenditure, 2021*, Stockholm International Peace Research Institute, <https://www.sipri.org/publications/2022/sipri-fact-sheets/trends-world-military-expenditure-2021> (dostęp 7.05.2022).
- Sukadis Beni (2021), *Protecting Indonesia's Sovereignty in the North Natuna Sea*, *The Diplomat*, <https://thediplomat.com/2021/09/protecting-indonesias-sovereignty-in-the-north-natuna-sea/> (dostęp 8.05.2022).

- Sulek Mirosław (2017), *Transformacja globalnego układu sił po zimnej wojnie*, w: *Rocznik Strategiczny 2016/17*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Swaine Michael D. (2018), *Chinese Views of Foreign Policy in the 19th Party Congress*, „China Leadership Monitor”, 55.
- „The Economist” (2019), *The global list*, 24 January, <https://www.economist.com/briefing/2019/01/24/globalisation-has-faltered> (dostęp 7.05.2022).
- „The Economist” (2021), *Closing argument*, 8 May, <https://www.economist.com/asia/2021/05/08/australias-debate-about-china-is-becoming-hot-angry-and-shrill> (dostęp 7.05.2022).
- „The Economist” (2022a), *Asia's Ukraine dilemma*, 23 April, <https://www.economist.com/asia/2022/04/23/interests-not-values-underpin-asias-ambivalence-about-russia> (dostęp 7.05.2022).
- „The Economist” (2022b), *Disagree to agree*, 13 April, <https://www.economist.com/asia/2022/04/13/australian-politicians-need-to-think-harder-about-defence> (dostęp 7.05.2022).
- „The Economist” (2022c), *Game of chiplomacy*, 29 January, <https://www.economist.com/international/2022/01/29/will-china-dominate-the-world-of-semiconductors> (dostęp 7.05.2022).
- „The Economist” (2022d), *Nostalgia and Kalashnikovs*, 12 March, <https://www.economist.com/middle-east-and-africa/2022/03/12/why-russia-wins-some-sympathy-in-africa-and-the-middle-east> (dostęp 7.05.2022).
- „The Economist” (2022e), *What Chinese public anger means*, 30 April, <https://www.economist.com/china/2022/04/30/why-some-chinese-are-angry-about-covid> (dostęp 7.05.2022).
- The Elements of the China Challenge* (2020), Office of Secretary of State, <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2020/11/20-02832-Elements-of-China-Challenge-508.pdf> (dostęp 7.05.2022).
- Thomas Christopher A. (2021) *Lagging but motivated: The state of China's semiconductor industry*, Brookings, available at: <https://www.brookings.edu/techstream/lagging-but-motivated-the-state-of-chinas-semiconductor-industry/> (dostęp 8.05.2022).
- Titievskaia Jana, Stamegna Carla, Kononenko Vadim, Navarra Cecilia, Zumer Klemen (2020), *Slowing down or changing track? Understanding the dynamics of 'Slowbalisation'*, PE 659.383, doi: 10.2861/914072.
- Top Exporters and Importers by country and region 2019* (no date), World Integrated Trade Solution, <https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/WLD/Year/2019/TradeFlow/EXPIMP> (dostęp 7.05.2022).
- U.S.-EU Trade and Technology Council (TTC)* (no date), US State Department, <https://www.state.gov/u-s-eu-trade-and-technology-council-ttc/> (dostęp 9.05.2022).
- United States Strategic Approach to The People's Republic of China* (2020), <https://www.whitehouse.gov/articles/united-states-strategic-approach-to-the-peoples-republic-of-china/> (dostęp 7.05.2022).
- Views of China and the Global Balance of Power* (2015), <https://www.pewresearch.org/global/2015/06/23/2-views-of-china-and-the-global-balance-of-power/> (dostęp 7.05.2022).
- Wiśniewski Rafał (2019), *Chiny a alternatywna wizja ładu międzynarodowego*, w: Kamil Smogorzewski, Bartłomiej E. Nowak, Wojciech Kostecki (red.), *Przyszłość międzynarodowego ładu liberalnego i rola Europy*, Warszawa: Akademia Finansów i Biznesu Vistula.
- Wiśniewski Rafał (2020) *Wpływ współpracy i rywalizacji mocarstw na bezpieczeństwo międzynarodowe w Azji Północno-Wschodniej w latach 1989–2014*, Poznań: Wydawnictwo Naukowe Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM.
- Wiśniewski Rafał (2021), *International leadership, great power competition, and the COVID-19 Pandemic – the case of Sino-American relations*, w: Radosław A. Fiedler, Pohl Artur, Sang-Chul Park (red.), *Cooperation versus rivalry in times of pandemic. Which will be the shape of international politics?* Berlin: Logos, s. 36–54.

- Wiśniewski Rafał, Hensarling Brian (2015), *Power in 2025: A Global Ranking*, „R/evolutions Global Trends & Regional Issues”, 3 (1), s. 122–157.
- Yongjin Zhang, Buzan Barry (2012), *The Tributary System as International Society in Theory and Practice*, „The Chinese Journal of International Politics”, 5 (1), s. 3–36.
- Zoellick Robert B. (2005), *Whither China: From Membership to Responsibility?* New York: US State Department, <https://2001-2009.state.gov/s/d/former/zoellick/rem/53682.htm> (dostęp 7.05.2022).

Rafał Wiśniewski

LEADERSHIP PERSPECTIVES OF THE PEOPLE'S REPUBLIC OF CHINA IN THE NEW INTERNATIONAL ORDER

The years 2018–2022 witnessed an acceleration of processes leading to an important transformation of the post-Cold War international order. The most important phenomena are: growing great power tensions (visible in the open Sino-American rivalry and, above all, in the Russian invasion of Ukraine), global effects of the COVID-19 pandemic and (connected to the previous ones) weakening of the world economy's growth dynamic. In such a turning point in international order's evolution, the issue of international leadership acquires an outstanding importance. The declarations of PRC's party-state leadership leave little doubt as to their aspirations to international leadership. The main aim of this article is to assess the perspectives for PRC to play a role of an international leader in the face of the aforementioned trends in the international order's evolution.

The main axis of the text is formed around three research questions:

To what degree PRC meets the requirements of effective international leadership: power resources, vision of international order and other actors' support?

Do main processes transforming the current international order (great powers' conflicts, transnational threats and economic difficulties) support or degrade China's ability to exercise international leadership?

What are the possible future scenarios concerning PRC's international leadership?

Słowa kluczowe: Chińska Republika Ludowa, przywództwo międzynarodowe, ład międzynarodowy, rywalizacja mocarstw

Keywords: People's Republic of China, international leadership, international order, great powers' rivalry